

продуктивної праці і мислення, її результативності, у піклуванні про розширення особистого досвіду дітей, який вони набувають під виважено продуманим керівництвом вихователя, незримо, але постійно за формулою: "Так не повинно бути! Мусить бути ось так!"

Рациональність у поєднанні з духовністю завжди присутні в педагогіці В.О. Сухомлинського. Важливий закон економіки – час, збереження часу, дозвілля – це і багатство, і показник, і рівень. Його прояв ми знаходимо в кожному елементі педагогічного процесу. Великий педагог невпинно підкреслював: "бережіть слова! Багатослів'я не приводить до мети. Слово повинно бути вагомим, як колос налитий зерном, а зміст його зрозумілий дітям".

В.О.Сухомлинський завжди наголошував на тому, що моральні цінності душа здобуває тоді, коли руки створюють цінності матеріальні - для народу, для того, щоб світ був кращим.

Його цікавила тема грошей, які становлять невід'ємний компонент в економічному вихованні. Визначаючи це питання, Василь Олександрович встановив, як змінюється ставлення дітей до грошей в залежності від суспільних умов життя. У 20-х – 30-х роках діти воліли використовувати гроші головним чином для покращення становища своєї родини (на купівлю будинку, коней, молотарку тощо). Діти, що

В статті аналізується роль педагогічного впливу на розвиток духовних цінностей ребенка в педагогічному наслідуванні В.А.Сухомлинського.

In paper the role of pedagogical effect on a development of spiritual values of the child in pedagogical heritage V.A.Suhomlinskiy is parsed. The

вирости в 40 – 50-ті роки, віддали б гроші на будівництво клубу, лікарні; в роки Великої Вітчизняної війни діти мріяли віддавати і віддавали гроші на літаки, танки на розгром ворога. Але націлюючи на продуктивну працю дітей, В.О. Сухомлинський будував свою систему з метою здобування ними знань, формування на їх основі власних поглядів і переконань.

Його система надто відома в усьому світі. Його ідеї виховання на засадах гуманізму, гармонії, громадськості увійшли до національної скарбниці педагогічної думки, користуються попитом у зарубіжній школі.

Отже, залежно від державницьких настанов на перше місце виходять духовні цінності, як то було прослідковано В.О.Сухомлинським.

Зважаючи на вищезначене, ми засвідчуємо, що особистість стає економічно грамотною у процесі економічного виховання тоді, коли у своєму змістовому аспекті воно відображає специфіку двох її складових: діяльній і виховній як цілісній підсистемі, що складає сутність розкриття її змісту і разом з тим становить педагогічну проблему і справджується як педагогічне явище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 – ти томах. Т. 1 – 5. – К.: Рад.школа, 1976-1977.

РЕЗЮМЕ

Рассматривается взаимовлияние социальных условий на экономическое воспитание детей в системе В.А.Сухомлинского.

RESUME

intercoupling of social requirements on economic education of children in a system V.A.Suhomlinskiy is considered.

І.М. Зарішняк

ЗМІСТ ДИДАКТИЧНОЇ ЕМОЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ „ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ”, ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ

Взаємодія є однією з базових філософських, онтологічних категорій і традиційним об'єктом пізнання. Це феномен зв'язку, впливу, переходу, розвитку різних об'єктів під впливом взаємної дії один на одного, на інші об'єкти. Взаємодія – початкова, родова, вихідна категорія. Будь-яке явище, об'єкт, стан може бути впізнано тільки у взаємозв'язку з іншими, тому що все у світі взаємозалежне і взаємообумовлене. Вирішення проблеми дидактичної емоційної взаємодії стає, на наш погляд, можливим, через дослідження тієї сфери, в якій здійснюється взаємодія, де вона виступає як категорія функціональна. Враховуючи специфіку нашого дослідження, ми розглянемо поняття "взаємодії" в педагогічному процесі.

Складовим елементом педагогічного процесу є педагогічна взаємодія. З цієї точки зору сам педагогічний процес – це спеціально організована взаємодія педагогів і тих, хто навчається, з питань

змісту освіти з використанням засобів навчання і виховання. Він складається з ланцюжка окремих педагогічних взаємодій. На думку Л.В.Кондрашової, у якій би формі не здійснювався педагогічний процес, він обов'язково складається із стосунків "учитель-учень". Як відмічає дослідник, педагогічна взаємодія є одним із основних компонентів структури педагогічного процесу. При цьому, на її думку, важливу роль відіграє педагогічний вплив, відповідна реакція і ланка, що з'єднує їх – комунікативне завдання. Як результат взаємодії вчителя й учнів є співрозуміння, співдія, співоцінка, що забезпечують просунення учнів; розвиток їх понять і поглядів, практичних умінь та навичок. Характер зворотної реакції учнів на педагогічний вплив може бути позитивним, нейтральним і негативним. Педагогічна взаємодія і позитивна зворотна реакція учнів є основою взаємодії вчителя і учнів. Педагогічна взаємодія – це умисні контакти педагога з дитиною

(довгі чи тимчасові), метою яких є зміни в поведінці, діяльності і стосунках дитини [1; 9].

Педагогічний процес вищої школи включає складну багаторівневу систему взаємодій. Ми зупинимось на процесі навчання, що також є багатоплановою і поліморфною взаємодією. Це педагогічна взаємодія викладача і студентів; це і взаємодія студентів між собою; це і міжособистісна взаємодія, що може по-різному впливати на педагогічну взаємодію. Розглянемо перший план цієї взаємодії за схемою „викладач-студент”.

Ю.К. Бабанський виділяє, як ланку процесу навчання дидактичну взаємодію педагога і студентів [2]. Вона є центральною у структурі процесу навчання. Виокремлення цієї ланки є досить умовним, оскільки взаємодія педагогів і студентів пронизує увесь процес навчання в цілому. Дидактичну взаємодію викладача і студентів розглядають як явище зв'язку особистостей у процесі навчання, що реалізується через спільні дії і характеризується впливом учасників один на одного [3; 51]. Завдання педагога полягає в тому, щоб у кожному конкретному випадку вибрати оптимальний варіант дидактичної взаємодії, тобто якнайкраще врахувати можливості самих студентів, сприяти проявленню їхньої самостійності, передбачити раціональні форми управління їхньою навчальною діяльністю для досягнення максимально можливих результатів за мінімальну кількість часу.

Як компоненти педагогічної системи, В.Я.Свирський розглядає інтелектуальну і емоційну взаємодії [4; 63].

Спираючись на зазначене і враховуючи специфіку нашого дослідження, ми схематично зобразили місце дидактичної емоційної взаємодії „викладач-студент” у педагогічному процесі. На нашу думку, педагогічна взаємодія є невід'ємною складовою педагогічного процесу і пронизує всі його основні компоненти. У своєму дослідженні ми спираємося на визначення педагогічної взаємодії Ю.К.Бабанським [5;74-76] і О.І.Кіліченко [6;10] та розглядаємо її як *основний спосіб реалізації педагогічного процесу, що передбачає взаємну активність та взаємозумовленість дій педагога і студентів з обов'язковим виникненням зворотного зв'язку і самостійного взаємовпливу суб'єктів, що виявляється в самовихованні та самонавчанні.*

Центральною ланкою процесу навчання є дидактична взаємодія, під якою ми розуміємо зв'язок особистостей у процесі навчання, що реалізується через спільні дії і характеризується впливом учасників один на одного. Це безпосередня взаємодія викладача і студентів під час навчання. Вона, у свою чергу, складається із емоційної взаємодії і інтелектуальної взаємодії. Під емоційною взаємодією ми розуміємо зв'язок особистостей, що характеризується єдністю емоційного впливу і реалізується через спільні дії.

Під дидактичною емоційною взаємодією ми розуміємо процес цілеспрямованої емоційної взаємодії у процесі навчання як єдність емоційного

впливу педагога на студентів, його активне сприйняття, засвоєння суб'єктами взаємодії, власну емоційну активність, що проявляється у формі безпосередніх та опосередкованих впливів на педагога і на самих себе і реалізується через спільні дії.

Спираючись на визначені характеристики взаємодії, уможлиблюється розрізнення таких істотних ознак дидактичної емоційної взаємодії „викладач-студент”: 1) емоційна активність; 2) усвідомленість; 3) цілепокладання; 4) суб'єкт-суб'єктні, рівнопартнерські стосунки; 5) керівна роль викладача.

Емоційна активність означає включення всіх емоційних сторін життя особистості у взаємодію. Це активізація емоційних станів і процесів, що сприяє виникненню позитивних мотивів навчання, пошуку нових знань, формуванню необхідних умінь та навичок, а також сприяє розвитку особистості. Під емоційною активністю розуміють „емоційне задоволення від процесу творчості” [7; 245]. Усвідомленість і цілепокладання характеризують свідомий вибір та реалізацію змісту, цілей, засобів дидактичної емоційної взаємодії і вибір форми взаємодії (співробітництва як оптимальної). Наступна ознака дидактичної емоційної взаємодії - суб'єкт-суб'єктні, рівнопартнерські стосунки між викладачем і студентами. Це полягає у рівності психологічних позицій, взаємній гуманістичній установці, емоційній активності, взаємопроникненні у світ почуттів та переживань, готовності прийняти співрозмовника, взаємодіяти з ним. Дидактична емоційна взаємодія викладача і студента є специфічною, тому що за статусом вони виступають з різних позицій: викладач організовує взаємодію, а студент сприймає її і включається в неї. Викладачу потрібно допомагати студенту стати активним учасником процесу навчання, забезпечити умови для реалізації його потенційних можливостей, тобто забезпечити управління процесом дидактичної емоційної взаємодії (суб'єкт-суб'єктний характер педагогічних стосунків).

Наукове осмислення дидактичної емоційної взаємодії „викладач-студент” буде неповним без визначення її функціональних можливостей. З огляду на поліфункціональність взаємодії „викладач-студент” можна виділити кілька підходів до класифікації функцій дидактичної емоційної взаємодії: *організація спільної діяльності; формування та розвиток міжособистісних стосунків; регуляція спільної діяльності та стосунків.* За іншою основою можна виділити такі функції: *афектна (емоційна); ціннісно-орієнтаційна; прогностична; регулятивно-практична.* Дослідники [8; 23] виділяють також *перетворювальну, пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну та комунікативну* функції взаємодії. На основі аналізу функціональних можливостей дидактичної емоційної взаємодії „викладач-студент” нами виділено основні її функції:

- *афектно-комунікативна* – відноситься до емоційної сфери людини, оскільки під час взаємодії змінюються емоційні параметри: *модальність*

інтенсивність, усвідомленість, глибина, вплив на організм (активізація чи розслаблення) та ін.; відбувається обмін інформацією на вербальному та невербальному рівнях;

- *перетворювальна* – у результаті взаємодії перетворюється предмет спільної діяльності педагогів і студентів, перетворюються самі взаємодіючі сторони, перетворюються під впливом цього умови взаємодії, а в кінці певним чином коректуються і цілі, і зміст взаємодії;

- *пізнавальна* – в процесі взаємодії сторони пізнають особливості предмета своєї діяльності, особливості один одного і всієї системи в цілому;

- *ціннісно-орієнтаційна* – відбувається не тільки обмін інформацією про цінності, а й формуються ціннісні орієнтації і в педагогів, й у студентів, котрі коригуються, удосконалюються;

- *регулятивно-прогностична* – регуляція та саморегуляція власних емоційних станів, поведінки і прогнозування емоційних станів та поведінки студентів; побудова оптимальної наступної дидактичної емоційної взаємодії;

- *організаційна* – організація спільної навчальної діяльності, котра включає планування, цілепокладання, вибір методів та форм взаємодії, стимулювання, контроль та корекція спільних дій.

Всі розглянуті класифікації функцій дидактичної емоційної взаємодії не виключають ні одна одну, ні можливість запропонувати інші варіанти.

Оптимальний варіант позитивної дидактичної емоційної взаємодії проявляється у педагогічному спілкуванні, навчальному співробітництві педагогів та студентів. Складовою дидактичної емоційної взаємодії є “емоційний вплив” суб'єктів взаємодії один на одного. Наслідком є “педагогічні стосунки”, засновані на взаємній довірі, взаєморозумінні. Розглянемо детальніше дані поняття.

Якщо викладач і студент вступають у безпосередню взаємодію один з одним та з предметом спільної діяльності, обговорюють спільні цілі, програму дій, розподіл функцій, координують засоби реалізації поставлених цілей, оцінюють поставлені результати, то має місце взаємозв'язок типу “співробітництво”.

Процес спільної діяльності педагогів і студентів, що характеризує їх рух від поставлених цілей до результатів і інтегрує такі процеси, як цілепокладання, відбір змісту, способів і форм організації, оцінку досягнутих результатів, неможливий без обміну інформацією, стосунками і діями між взаємодіючими. Іншими словами, цей процес неможливий без спілкування щодо діяльності та її окремих компонентів, а також спілкування, що мотивоване потребою педагогів та студентів один одному. Мова йде про педагогічне спілкування в системі “викладач-студент”.

Дослідження цього феномена (В.С. Грехнев, І.О. Зимня, В.А. Кан-Калик, Н.В. Кузьміна, О.О. Леонтьєв, та ін.) дозволяють нам розглядати педагогічне спілкування між викладачем і студентом як форму

дидактичної емоційної взаємодії під час якої відбувається обмін професійною інформацією, спрямований на досягнення оптимальної взаємодії суб'єктів навчальної діяльності, під час якого викладач залишаючи за собою активну роль, вміє будувати спілкування як взаємообмін знаннями, ідеями, уявленнями, інтересами, настроями, позитивними почуттями і т.ін. Тобто педагогічне спілкування повинно бути реалізовано за принципом суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка постає особистісно-орієнтованою. Повноцінне педагогічне спілкування ж є не менш багатограним й поліфункціональним. Воно забезпечує обмін інформацією і співпереживання, пізнання особистості і самоствердження, продуктивну організацію дидактичної емоційної взаємодії “викладач-студент”.

Складовою дидактичної емоційної взаємодії є емоційний вплив суб'єктів взаємодії. Під цим поняттям розуміємо вплив на емоційну сферу особистості з метою зміни її поведінки, поглядів, ставлення до себе та інших людей, формування ціннісних орієнтацій та інших якостей особистості. Засобами емоційного впливу є слово, міміка, вчинок, дія, а його результативність залежить від особливостей тих, хто впливає і на кого впливають, від ситуації, в умовах якої він здійснюється, від вибору засобів впливу, і, відповідно, від характеру стосунків між взаємодіючими сторонами.

Розглянемо поняття “педагогічні стосунки”, які є, з іншого, наслідком дидактичної емоційної взаємодії, а з другого боку, сприяють її виникненню. Це стосунки, що виникають у результаті педагогічного спілкування у процесі дидактичної емоційної взаємодії між викладачем та студентами. Для них характерні такі особливості: а) педагог є визначальним у встановлення стосунків; б) педагогу потрібно завжди прагнути до встановлення з вихованцями позитивних стосунків, які б сприяли педагогічному контакту з ними; в) стосунки, що виникають внаслідок педагогічного спілкування не повинні носити шаблонний характер і мають ґрунтуватися не на жорстких регламентаціях, а в різних ситуаціях утворювати багатосторонній спектр педагогічних дій.

Стосунки, що виникають під час дидактичної емоційної взаємодії, залежать від особистісних якостей педагога, від стилю його діяльності.

Педагогічні стосунки, виникаючи як наслідок, результат педагогічного спілкування на наступних етапах дидактичної емоційної взаємодії, самі впливають на нього. Однак, одна і та ж взаємодія може мати різний результат, а отже, сприяти формуванню різних стосунків. Це відбувається тому, що:

- викладачі, у зв'язку з особливістю свого характеру, темпераменту, неоднаковістю сформованих педагогічних умінь, по-різному розв'язують одну і ту ж педагогічну ситуацію;
- студенти також по-різному реагують на взаємодію; це залежить від характеру, темпераменту, норм, цінностей, яких вони дотримуються;

• на розвиток впливають і умови, в яких проходить дидактична емоційна взаємодія. Вони можуть бути сприятливі, несприятливі та нейтральні. У педагогічній практиці до несприятливих належать ті, які в кінцевому результаті приводять до конфлікту. Нейтральні ж можуть переходити в категорію сприятливих та несприятливих.

Педагогічні стосунки – це не тільки ставлення педагога до студентів, чи навпаки, це і ставлення педагога до самого себе як до особистості. Саме у процесі взаємодії через пізнання студента, через пізнання стосунків зі студентами відбувається і пізнання педагога самого себе як особистості.

Розглядаючи педагогічне спілкування, ми можемо виділити у ньому пряме (суб'єкт-об'єкт: педагог-студент) і зворотнє (об'єкт-суб'єкт: студент-педагог), то дидактична емоційна взаємодія знаходиться на вищому щаблі, оскільки у ній і педагог, і студент виступають суб'єктами педагогічного процесу. Під час такої взаємодії можуть відбуватися зміни як в особистості студентів, так і в особистості педагога. Аналіз зворотного зв'язку дає можливість педагогу правильно будувати свою взаємодію зі студентами.

Отже, сутність дидактичної емоційної взаємодії «викладач-студент» розкривається в стосунках, спілкуванні, впливові, а проявом є стиль дидактичної емоційної взаємодії.

Під стилем дидактичної емоційної взаємодії ми розуміємо систему способів і прийомів дидактичної емоційної взаємодії, яка має стійкі характеристики і залежить від особистих якостей педагога та параметрів ситуації взаємодії і виявляється у спілкуванні, стосунках, впливові, вчинках.

На основі аналізу стилів поведінки, діяльності, керівництва, спілкування нами сформульовано визначення чотирьох основних стилів дидактичної емоційної взаємодії між викладачем і студентами:

Емоційно-особистісний – педагог займає позицію співробітництва, яка характеризується активно-позитивним стилем стосунків, інтересом один до одного, оптимізмом і взаємною довірою у спілкуванні, яке будується на основі захоплення спільною творчою діяльністю. В основі такої взаємодії лежить добре знання педагогом особистості кожного студента, терпіння. Педагогу властиве рівне, душевне ставлення до студентів, спокійна, впевнена манера поведінки, твердий, рівний тон звертання. При такому стилі взаємодії студент вірить, що педагог готовий допомогти йому, його вимоги справедливі. Викладачеві властива емпатія – здатність співпереживати, враховувати почуття студентів, дивитися їх очима на хвилюючі проблеми.

Особистісно-вибірковий – педагогу властива стриманість і терпіння, він «відкритий» для студентів, пропонує їм своє співробітництво через інтерес до знань. Встановлення контакту з групою для нього тривале, але характеризується стійкістю та результатом: задоволення від взаємодії обох сторін.

Емоційно-ситуативний – педагога часто дратують усмішки, поведінка студентів; він постійно

втомлений, незадоволений студентами. Зауваження робить в різкому роздратованому або іронічному тоні.

Емоційно-негативний – жорстка дисципліна, вимогливість до знань, можна сказати прискіпливість; педагог легко «спалахує», його не цікавлять психічні особливості та емоційні стани студентів. Особистісне спілкування під час такого стилю виключається.

Негативна і ситуативна установка на студентів занижує ефективність взаємодії, тому що у таких випадках ускладнюється взаєморозуміння, встановлення доброзичливих стосунків між викладачем і студентами. Але стиль, хоча він і характеризує усталені норми, можна змінити.

Конкретизація характеристики, структурних компонентів та етапів дидактичної емоційної взаємодії «викладач-студент» дає підстави для певних узагальнень:

1) у психолого-педагогічних дослідженнях відсутня єдність думок щодо чіткого розмежування понять «взаємодія», «діяльність» і «спілкування», що свідчить не тільки про розбіжності позицій вчених, а й переконує, що поняття «взаємодія» багатомірне, багатогранне, багатоаспектне. Розглянувши названі поняття у взаємозв'язку, ми зробили такі висновки: в широкому значенні взаємодія людини з іншими людьми є особливий тип зв'язку, впливу, що передбачає взаємовпливи та взаємозміни. Серед них особливе місце відводиться спілкуванню і спільній діяльності. Наше дослідження орієнтується на проблему емоційної взаємодії викладача і студентів;

2) великі можливості емоційного фактору у процесі навчання дозволили нам виділити дидактичну емоційну взаємодію як видове поняття педагогічної взаємодії – основного способу навчання у вищій школі; її основні характеристики: а) емоційна активність; б) усвідомленість; в) ціле покладання; г) суб'єкт-суб'єктні стосунки; д) керівна роль викладача та функціональні можливості (афективно-комунікативна, перетворювальна, пізнавальна, ціннісно-орієнтаційна, регуляційно-прогностична, організаційна) вказують на необхідність ознайомлення викладачів та студентів із змістом дидактичної емоційної взаємодії для належної організації навчального процесу;

3) цілісний аналіз суті дидактичної емоційної взаємодії дозволив констатувати, що сутність дидактичної емоційної взаємодії виявляється в стосунках, спілкуванні, впливові, а проявом є стиль дидактичної емоційної взаємодії, серед якого ми виділяємо: емоційно-особистісний, особистісно-вибірковий, емоційно-ситуативний і емоційно-негативний;

4) структурні компоненти дидактичної емоційної взаємодії (проекувальний, конструктивний, організаційний, комунікативний, рефлексивний, аналітико-прогностичний) визначають оволодіння суб'єктами взаємодії необхідними знаннями, уміннями та навичками організації дидактичної емоційної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогіка: педагогічні теорії, системи, технології: Учеб. для студ. высш. і сред. пед. учеб. заведений / С.А.Смирнов, І.Б.Котова, Е.Н.Шиянов і др.; Под ред. С.А.Смирнова. – 4-е изд., испр. – М.: Изд. Центр «Академія», 2001. – 512 с.
2. *Бабанський Ю.К.* Как оптимизировать процесс обучения. – М., 1978. – 48 с.
3. *Балан Е.Л.* Дидактическое взаимодействие преподавателей и студентов как фактор оптимизации процесса обучения. Дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук. 13.00.01 – теория и история педагогики. – Одеса, 1994. – 173 с.
4. *Столяренко Л.Д., Самыгин С.И.* Педагогіка. 100 экзаменационных ответов. Экспресс-справочник для студентов вузов. – Ростов-на-Дону, 2000. – 256 с.

5. Педагогіка / Под ред. Ю.К.Бабанского. – М.: Просвещение, 1983. – 608 с.

6. *Кіліченко О.І.* Підготовка майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з учнями молодшого шкільного віку. Автореф. Дис....к.пед.н.: 13.00.04. – К., 1997. – 24 с.

7. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С.О.Сисоєва, А.М.Алексюк, П.М.Воловик та ін.; За ред. С.О.Сисоєвої. – К.: ВПЦОЛ, 2001. – 502 с.

8. *Радионова М.Ф.* Взаимодействие педагогов и старших школьников. Учебное пособие к спецкурсу. – Ленинград, 1989. – 84 с.

РЕЗЮМЕ

В статье дается содержательный анализ понятия «дидактическое эмоциональное взаимодействие «преподаватель-студент»». Определяется его место в процессе обучения, раскрываются существенные признаки и функциональные возможности. Отмечено, что оптимальный вариант исследуемого феномена

проявляется в педагогическом общении, сотрудничестве педагога и студентов, а составной частью является «эмоциональное влияние», следствием – «педагогические отношения», основанные на взаимодоверии и взаимопонимании.

ВИЩА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМНІ ВУЗЛИ НАУКОВО-ПРИКЛАДНОЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

В.О. Кукса

Понятійно-критичному аналізу підлягають цілком очевидні термінологічні визначення, факти і речі професійного характеру з якими кожен з нас все життя йде «пліч-о-пліч», яких ми інколи намагаємося досягти, проте які, в потрібну мить, не завжди стають доступними із-за відсутності достатньої інформації, а частіше всього знаходяться поодаль від нас, не лежать «під рукою», або не кожен звертає на них особливу увагу.

Попередні зауваження. В науковому підході найбільш достойну увагу завжди займав критичний аналіз існуючої реальної дійсності. Саме з цих позицій виходить мета нашого дослідження, предметний аналіз якої торкається окремих аспектів освітньої практики в контексті рефлексійно-теоретичних методів дослідження.

Поняття «професійна освіта» містить у собі її сформовані історичні типи: ремісничу, професійно-технічну освіту, середню професійно-технічну освіту і вищу професійну освіту. У Законі України «Про освіту» (1996) зафіксовані відповідні рівні: початкова, середня і вища професійна освіта. Визначилися також різні галузеві і міжгалузеві види професійної освіти: університетська, педагогічна, технічна, військова, медична й т. ін.

У реальній практиці професійна освіта. поліфункціональна і виконує наступні функції: економічну, соціальну, педагогічну, цивілізаційну, культурологічну, гуманітарну, правову, гендерну, психологічну. Педагогічні аспекти професійної освіти є предметом професійної педагогіки – галузі

педагогічної науки, що вивчає загальні, методологічні, теоретичні, історичні, методичні і технологічні підстави освітнього процесу на всіх рівнях професійної освіти і у всіх типах професійно-навчальних закладів.

Внаслідок диференціації освіти виділилися самостійні соціальні інститути професійної освіти – університети, училища, курси, і т. ін., що утворюють систему професійної освіти, яка має подвійну класифікацію: критерієм класифікації по вертикалі є рівень і складність стандартних професійних програм і загальноосвітніх баз (училища, ліцеї, гімназії, корпуси, інститути, університети, академії й ін.); критерієм класифікації по горизонталі є галузі професійної діяльності і відповідні види професійної освіти – архітектурна, гірська, педагогічна, технічна, художня, медична і т. п.

Вища професійна освіта представляє вищий рівень кваліфікації за фахом, який одержують у вищому навчальному закладі на базі повної середньої освіти, що формально підтверджується дипломом про закінчення вищого навчального закладу (ВНЗ). Вона характеризується системою знань, практичних умінь і навичок, особистісних якостей, що забезпечують можливість вирішувати професійні завдання на рівні досягнень науково-технічного прогресу і соціальної практики. Провідна характеристика сучасної професійної освіти. – її безперервність і наступність, яка виявляється в синтезі вертикальної і горизонтальної класифікації і виникненні наступних спадкоємних блоків від початкової (базової) до вищої